

stvaranju interesno i teritorijalno obilježenih društvenih mreža, odnosno zajednica, a potencijal nastanka, mijena i održivosti takvih oblika društvenosti osobito je potenciran dugotrajnošću boravka i svakodnevnom uporabom istoga prostora, odnosno "iskustvenom istošću". Međutim, da je odnos između čovjeka i prostora složen, višedimenzionalan, dinamičan i društveno-kulturno konstruiran, svjedoče zorno primjeri triju priča stanovnika Travnoga, koje autorica ispisuje, potkrjepljuje dijelovima drugih kazivanja i interpretira u zadnjem dijelu ove cjeline.

Završni dio knjige (kojemu slijedi slikovni prilog i sažetak na engleskome jeziku), naslovljen "Iskustva grada", cjelina je u kojoj autorica, sažimajući i zbrajajući prethodne spoznaje o simboličkoj usidrenosti pojedinaca u prostor i zajednice, naglašava pitanje urbanoga pripadanja. Dovodeći ga u vezu s konceptima doma i zavičaja s jedne, te s vlastitim terenskim spoznajama s druge strane, još jednom ističe važnost urbanoga lokaliteta kao značenjskog i iskustvenog okvira života.

Studija Valentine Gulin Zrnić mnogobrojne će čitatelje nesumnjivo pronaći među stanovnicima Novoga Zagreba, možebitno i služeći nekima od njih kao predmet još jedne *kvartovske spike*. Stručnoj će pak javnosti zanimljivom biti vjerojatno ponajviše zbog metodoloških, teorijskih i analitičkih premisa kojima autorica etnologiji (i antropologiji) – svjesna njezine sve intenzivnije okupiranosti širokim rasponom pitanja povezanih uz globalizaciju i deterritorijalizaciju – vraća pomalo zanemarenu važnost fizičkoga prostora u oblikovanju identiteta i zajednica.

Na koncu, osim interdisciplinarnosti istraživačkoga pristupa kao obilježja *Kvartovske spike* valja naglasiti i kako je autorica, primarnom usredotočenošću na urbani lokalitet te teorijskom aparaturom i analitičkim promišljanjem napravila bitan korak u hrvatskoj etnologiji prema etabliranju područja koje se već nekoliko desetljeća u inozemnim etnologijama/antropologijama uobičajilo nazivati urbanom etnologijom/antropologijom, ili etnologijom/antropologijom grada.

Ana-Marija VUKUŠIĆ

Turist kao gost – Prilozi kulinarskom turizmu, ur. Nives Rittig-Beljak i Melanija Belaj, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb 2009., 137 str. (Biblioteka Nova etnografija)

Suvremeni turist u potrazi za novim iskustvima i doživljajima teži upoznavanju baštine na destinaciji koju je posjetio, ne zadovoljava se više pukim obilascima i promatranjem, već priželjkuje aktivno uključivanje u život sredine. Kulinarski i agroturizam pokazali su se vrlo atraktivnim oblicima turističke ponude koji pružaju nove i raznovrsne mogućnosti upoznavanja tradicijske kulture. Turist se dočekuje kao gost pa se prisnom interakcijom s domaćinima, kušanjem hrane i/ili uključivanjem u neku od agronomskih djelatnosti upoznaje s dijelom kulturne baštine kraja koji posjećuje. Prepoznavši taj novi trend sljubljanja turističke i kulinarske ponude, kao i potrebu njegova propitivanja, analiziranja i unaprjeđenja, Nives Rittig Beljak i Mirjana Randić su organizirale okrugli stol s temom "Turist za stolom: tradicionalna

ishodišta gostoljublja", koji je održan 23. i 24. travnja 2007. u Etnografskom muzeju u Zagrebu, u okviru izložbe "Svijet hrane u Hrvatskoj" (21. 12. 2006. – 1. 09. 2007.). Ovaj zbornik, nastao kao sukus radova izloženih tom prigodom, prilog je promišljanju o predstavljanja hrvatske kulinarske baštine u turističkoj ponudi, od otvaranja raznih pitanja – o (ne)prepoznatljivosti hrvatskog gastronomskog identiteta do predlaganja nekih rješenja za bolju promociju kulinarskog turizma.

Tekstovi Ivone Orlić ("Tradicijska kultura prehrane kao turistička atrakcija: branje voća i samoniklog bilja u Istri") i Tanje Kocković-Zaborski ("Gastronomija kao dio turizma u Istri – hrana u seoskom turizmu") propituju ulogu i mjesto gastronomije u istarskom seoskom turizmu, promišljajući je kao oblik turističke atrakcije u kojoj turist susreće i iskušava "autentična iskustva" posjećenog mjesta (Orlić), a ujedno i pozitivno utječe na lokalni gospodarski razvoj (Kocković-Zaborski). Istražujući specifičnosti slavonsko-srijemskog seoskog turizma, Ljubica Gligorević ("Stigla su gospoda!") pronalazi njegovu preteču u tradicionalnim *kirbajskim* svečanostima, primjećuje *trend* popularizacije i obnove šokačkih *stanova* i njihovo pretvaranje u turističko-gospodarske cjeline te iznosi još neke primjere kulinarskog turizma. Dunja Šarić ("Tradicija seoskog turizma") donosi, pak, vrlo slikovit etnološko-turistički vodič po seljačkim domaćinstvima Krapinsko-zagorske županije.

Gastronomski je doživljaj svojevrstan kulturni artefakt i svi spomenuti radovi upućuju na to kako se osmišljenim uključivanjem gastronomije u turističku ponudu može pridonijeti obogaćivanju sadržaja i boljoj slici odredišta, pa time i konkurentnosti u turističkoj ponudi. No, da bi se to doista u cijelosti postiglo, valja poraditi i na razvijanju prepoznatljivog kulinarskog identiteta i na podizanju svijesti lokalnom stanovništvu o vlastitim kulturnim vrijednostima i njihovim prednostima, ali i osigurati suradnju i podršku nadležnih državnih institucija, za što još uvijek nema prave inicijative. Vizionarska ideja Nives Rittig-Beljak, koja je još 1999. uz pomoć studenata razradila program "kreativnog provođenja godišnjeg odmora" putem "Male škole etnogastronomije" nije ostvarena jer nadležne institucije nisu primijetile dolazeći *trend* pa ni prepoznale potencijal toga projekta, a pitanje kako i gdje pronaći podršku takvim projektima i danas je jednako aktualno.

Pitanja autohtonosti, standardiziranja hrvatskih jela i prepoznatljivosti gastronomskog identiteta provlače se i kroz tekstove Jelene Ivanišević ("Sir i vrhnje, tradicija i politika") i Zlatana Nadvornika ("Kulinarska baština"), koji se, pišući o hrvatskoj kulinarskoj baštini, dotiču i problematike njezina statusa u kontekstu pristupanja Hrvatske Europskoj uniji (napose Ivanišević). Na tu se temu nastavlja i rad Marine Krvavice i Jelene Đugum ("Istarski i dalmatinski pršut – vrhunski suhomesnati proizvodi jedinstvenih osobina"), pokazujući da treba raditi na prepoznatljivosti istarskog i dalmatinskog pršuta i konkurentnosti na europskom i svjetskom tržištu.

Jedini tekst koji se ne dotiče hrvatskoga podneblja je onaj Maje Godine-Golije ("O kulinarični dediščini, narodnih jedeh, gostinski in turistični dejavnosti"), koja piše o kulinarskoj tradiciji u Sloveniji, izlažući problematiku pojednostavljenog predstavljanja kulinarske baštine, što je u velikoj mjeri interes i tamošnjeg turizma i velikoga djela ugostiteljstva.

Na poslijetku, da bi tema gastroturizma bila upotpunjena i zaokružena, tu su i dva članka koja se bave pićima. Melanija Belaj ("Tradicijska proizvodnja alkoholnih pića u svjetlu turističke ponude") istražuje temu tradicijske obiteljske proizvodnje alkoholnih pića na području Zagrebačke županije u perspektivi razvoja novih oblika turizma temeljenih na tradicijskom nasljeđu, dok Vedrana Vela Puharić ("Biokovo oslikano čajem") predstavlja tradiciju pripravljanja raznoraznih pripravaka i napitaka od ljekovitih trava koje rastu uz pješačke staze Parka prirode Biokovo.

Zadana tema skupa – interakcija turizma i prehrane – okupila je ljude različitih struka, interesa i pristupa, što je utjecalo na raznovrsnost, ali i neujednačenost analitičke i

interpretacijske razine tekstova. Ipak, svaki je autor na svoj način pridonio istraživanju kulture prehrane i/ili propitivanju i razvoju kulinarskog turizma. Sagledan u cijelosti, zbornik naglašava povezanost kulture, identiteta, tradicije i gastronomije te propituje njihov odnos i ulogu u turizmu, i to je poveznica svih radova. No, što je od svega najbitnije, promicanjem suvremenih i aktualnih pristupa u istraživanju prehrane i turizma učinjen je važan iskorak u bavljenju kulturom prehrane u hrvatskoj etnologiji i kulturnoj antropologiji.

Koraljka KUZMAN ŠLOGAR

Boike Rehbein & Hermann Schwengel, Theorien der Globalisierung, UVK Verlagsgesellschaft mbH, Konstanz 2008., 269 str.

Globalizacija i globalizacijski procesi svakako su *vruće* teme humanističkih i društvenih znanosti, dijelom zbog znanstvenih trendova koji periodično iznjedre pojedine, mnogima zanimljive tematske cjeline, a dijelom stoga što je zaista gotovo nemoguće dati relevantni prikaz širega konteksta neke kulturne ili društvene pojave bez njezina promišljanja u okviru složenih globalizacijskih prilika i procesa. Posljedično tomu, iznimno je velik broj studija o globalizaciji i u moru (novo)objavljenih radova često se teško uopće orijentirati, a kamoli moći sa sigurnošću odrediti relevantnost pojedine knjige. Osobito anglosaksonska stručna literatura obiluje naslovima iz toga područja, dok je knjiga *Theorien der Globalisierung* [Teorije globalizacije] autorskoga dvojca Rehbein i Schwengel (osnivača i dugogodišnjih predavača Programa globalnih studija na Sveučilištu u Freiburgu) jedna od rijetkih izvorno objavljenih na njemačkome jeziku, te je i samim time – svojom *ne-engleskom* perspektivom – možda u startu zanimljiva hrvatskim znanstvenicima. Dodatnu privlačnost knjizi daje činjenica da je riječ o vrlo temeljitoj, empirijskoj, interdisciplinarnoj i kompleksnoj studiji koja promatra zadanu temu iz mnogobrojnih i raznolikih perspektiva.

Knjiga *Theorien der Globalisierung* podijeljena je u tri velika dijela: u prvome se promišljaju teorijski preduvjeti globalizacijskih procesa, u drugome međuovisnosti, a u trećemu posljedice.

"Preduvjeti", odnosno osnove teorijskih proučavanja globalizacije, podijeljeni su u pet širih znanstvenih područja – povijest, teorija svjetskog sustava, ekonomija, etnologija i sociologija, koja se smatraju osnovnim polazištima za raspravu o globalizacijskim procesima. Autori svoju argumentaciju započinju promišljanjem etnocentričnih pogleda na svijet iz devetnaestoga i dijela dvadesetoga stoljeća, nastavljaju svojim komentarima o stavovima i teorijama autora koji su uvelike oblikovali znanstvene paradigme svoga (i kasnijih) vremena, od Braudela i Blocha do Hobsbawma i Wallersteina te o ideologijama poput liberalizma, marksizma i kapitalizma. Za našu je struku posebno zanimljivo razmišljanje o kulturnim i sociološkim teorijama, u kojima se govori o *borbama kultura*, koje su raspravom o glocalizaciji i hibridizaciji dovele do transnacionalnog shvaćanja kultura kao pluralističkih "-likova" (u izvorniku je riječ o nastavku "-scape" koji bi otprilike odgovarao hrvatskomu "-lik", primjerice, u imenici krajolik), a koji se nastavljaju na koncept koji je razvio Appadurai. U ovome je dijelu knjige posebna pozornost